

Wyrok z dnia 6 czerwca 2002 r., I CKN 864/00

Wierzytelność określona w lokacyjnym bonie oszczędnościowym, wydanym przez bank na podstawie § 19 zarządzenia Prezesa NBP z dnia 19 lipca 1983 r. w sprawie rodzajów wkładów oszczędnościowych, wydanych na nie dowodów oraz zasad otwierania i prowadzenia rachunków tych wkładów (M.P. Nr 29, poz. 157 ze zm.), nie podlega waloryzacji sądowej przewidzianej w art. 358¹ § 3 k.c.

Sędzia SN Antoni Górski (przewodniczący)

Sędzia SN Mirosław Bączyk (sprawozdawca)

Sędzia SN Irena Gromska-Szuster

Sąd Najwyższy w sprawie z powództwa Ireny S. przeciwko Powszechnej Kasie Oszczędności Bankowi Polskiemu S.A. w W. o zapłatę, po rozpoznaniu w Izbie Cywilnej w dniu 6 czerwca 2002 r. na rozprawie kasacji powódki od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 21 października 1999 r.

oddalił kasację i przyznał adwokatowi Grażynie K.-B. prowadzącej Kancelarię Adwokacką w W. od Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Warszawie kwotę 1500 zł tytułem zwrotu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu.

Uzasadnienie

Sąd Okręgowy oddalił powództwo Ireny S., w którym domagała się zasądzenia od PKO BP w Warszawie kwoty 36 270 zł, obejmującej zwaloryzowane świadczenie Banku, wynikające z zawartej przez strony w dniu 22 listopada 1988 r. umowy. Na podstawie tej umowy powódka zdeponowała w pozwanym Banku kwotę 700 000 zł (przed denominacją) na pięcioletniej lokacie terminowej. Za wydane przez bank bony lokacyjne, następnie wykupione przez Bank w dniu 23 listopada 1993 r., powódka otrzymała zgodnie z umową kwotę 910 000 zł (przed denominacją). Suma ta obejmowała zdeponowaną kwotę powiększoną o odsetki.

Sąd Okręgowy przyjął, że lokacyjny bon oszczędnościowy PKO BP jest rachunkiem bankowym w rozumieniu art. 13 ustawy z dnia 28 lipca 1990 r. o zmianie ustawy kodeks cywilny (Dz.U. Nr 55, poz. 321 – dalej "u.zm.k.c."). Stanowił on dowód zawarcia umowy o lokacyjny wkład oszczędnościowy na okres pięciu lat. Z treści art. 731 k.c. wynika, że wkład oszczędnościowy jest formą rachunku bankowego. W tej sytuacji przepis art. 13 u.zm.k.c. wyłącza zastosowanie art. 358¹ § 3 k.c.

W apelacji powódki od wyroku Sądu Okręgowego sformułowano zarzut błędnej wykładni przepisu art. 725 k.c. Zdaniem skarżącej, lokacyjny bon oszczędnościowy nie jest rachunkiem bankowym w rozumieniu art. 13 u.zm.k.c.

Sąd Apelacyjny oddalił apelację, przychylając się do stanowiska Sądu Okręgowego, że rachunek wkładów oszczędnościowych stanowi szczególny rodzaj rachunku bankowego. Stanowisko to było uzasadnione zarówno w okresie obowiązywania art. 17 ustawy z dnia 31 stycznia 1989 r. – Prawo bankowe (jedn. tekst: Dz.U. z 1992 r. Nr 72, poz. 359 – dalej "Pr.bank. z 1989 r."), jak i w obecnym stanie prawnym (art. 50 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe, Dz.U. Nr 140, poz. 939 ze zm.). Łączący strony stosunek zobowiązaniowy, ukształtowany umową z dnia 22 listopada 1988 r., powinien być zakwalifikowany jako umowa rachunku bankowego obejmującego wkład oszczędnościowy. Okoliczność, że bony lokacyjne, wydane na zdeponowany przez powódkę wkład, są dowodem na okaziciela, nie zmienia charakteru tego wkładu, ponieważ nadal pozostaje on wkładem oszczędnościowym. W tej sytuacji następuje wyłączenie dopuszczalności waloryzacji przewidziane w art. 13 u.zm.k.c. Sąd Apelacyjny nie podzielił także argumentacji skarżącego, zgodnie z którą wspomniany przepis wyłącza waloryzację jedynie wierzytelności pieniężnych zgromadzonych na rachunkach bankowych podmiotów prowadzących działalność gospodarczą.

Sąd Apelacyjny zwrócił uwagę także na to, że powódka nie wykazała, iż przyjęcie od pozwanego Banku w 1993 r. kwoty nominalnej nastąpiło z zastrzeżeniem braku właściwego wykonania zobowiązania przez pozwany Bank. Uzasadnia to wniosek, że doszło do wygaśnięcia zobowiązania wynikającego z umowy z dnia 22 listopada 1988 r. Przepis art. 358¹ § 3 k.c. nie ma zastosowania do zobowiązań już wykonanych, przy czym wykazanie, że spełnienie świadczenia pieniężnego w nominalnej wysokości nie stanowi właściwego wykonania zobowiązania, obciąża wierzyciela zgodnie z ogólną regułą wyrażoną w art. 6 k.c.

W kasacji powódki zarzucono naruszenie przepisu art. 12 ust. 1 i 2 u.zm.k.c. w wyniku przyjęcia, że doszło do wygaśnięcia zobowiązania pieniężnego. Naruszenie przepisu art. 13 u.zm.k.c., przez błędną wykładnię polega natomiast na przyjęciu stanowiska, że bon lokacyjny na okaziciela jest rachunkiem bankowym. Taka interpretacja pozostaje, w ocenie skarżącej, sprzeczna z przepisami art. 17 i 18 Pr.bank. z 1989 r. (w wersji znowelizowanej w 1992 r.).

Wskazując na wspomniane podstawy kasacyjne, powódka domagała się uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania sądowi drugiej instancji.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Należy przede wszystkim stwierdzić, że w postępowaniu kasacyjnym nie może być brany pod uwagę sformułowany przez powódkę zarzut naruszenia przepisów art. 12 ust. 1 i 2 u.zm.k.c. Wskazując na uchybienie tym przepisom przez Sąd Apelacyjny, powódka starała się w dłuższym wywodzie wykazać, że nie nastąpiło jeszcze wykonanie zobowiązania przez Bank. Nie kwestionowała jednocześnie ustaleń dokonanych przez Sąd drugiej instancji i nie zgłosiła w tym zakresie zarzutów naruszenia przepisów kodeksu postępowania cywilnego. Dlatego ustalenia faktyczne dokonane przez Sąd Apelacyjny są wiążące. (...)

Podstawowe znaczenie ma zatem pytanie, czy wierzytelność pieniężna wynikająca z lokacyjnego bonu oszczędnościowego, wystawionego przez PKO BP, może być objęta waloryzacją sądową przewidzianą w art. 358¹ § 3 k.c., czy też waloryzacja taka została *ex lege* wyłączona w przepisie art. 13 u.zm.k.c. Zgodnie z tym przepisem, postanowienia art. 12 ust. 2 u.zm.k.c. oraz art. 358¹ § 3 k.c. nie mają zastosowania m.in. do kwot zdeponowanych na rachunkach bankowych.

Lokacyjne bony oszczędnościowe zostały wprowadzone w dniu 1 października 1976 i stanowiły dowód zawarcia umowy o lokacyjny wkład oszczędnościowy na okres 5 lat od daty ich wystawienia (zarządzenie Ministra Finansów z dnia 6 lipca 1976 r., M.P. Nr 35, poz. 155 i § 19 zarządzenia Prezesa NBP z dnia 19 lipca 1983 r. w sprawie rodzajów wkładów oszczędnościowych, wydawanych na nie dowodów oraz zasad otwierania i prowadzenia rachunków tych wkładów, M.P. Nr 29, poz. 156). Bony takie były wystawiane do stycznia 1989 r. (§ 1 zarządzenia Prezesa NBP z dnia 27 stycznia 1989 r. zmieniającego zarządzenie w sprawie rodzajów wkładów oszczędnościowych, wydawanych na nie dowodów oraz zasad otwierania i prowadzenia rachunków tych wkładów, M.P. Nr 2, poz. 17). Powódka

nabyła bony w pozwanym Banku w 1988 r. Stanowiły one dowody na okaziciela na złożone wkłady oszczędnościowe i poddane zostały regulacji prawnej przewidzianej we wspomnianych przepisach (por. zwłaszcza § 16-28 zarządzenia Prezesa NBP z dnia 19 lipca 1983 r.). Zarządzenie to zostało wydane na podstawie art. 18 i art. 33 ust. 2 ustawy z dnia 26 lutego 1982 r. – Prawo bankowe (Dz.U. Nr 7, poz. 56). W art. 33 ust. 1 tego Prawa upoważniono banki do wystawiania dowodów imiennych i na okaziciela na złożone wkłady oszczędnościowe. Podobną regulację zawierał przepis art. 18 Pr.bank. z 1989 r.

Z jurydycznego punktu widzenia byłoby niewłaściwe utożsamianie „lokacyjnego bonu oszczędnościowego” z wkładem oszczędnościowym, który obejmował określoną sumę pieniężną, powierzoną przez posiadacza rachunku bankowego bankowi w związku z zawarciem umowy rachunku bankowego (umowy rachunku oszczędnościowego). Innymi słowy, powierzenie bankowi wkładu oszczędnościowego następowało w ramach umowy rachunku bankowego łączącej bank i posiadacza rachunku (art. 725 k.c.). Wkład taki odzwierciedlał wówczas wiarygodność pieniężną posiadacza rachunku wobec banku. W związku z zawarciem umowy rachunku bankowego (oszczędnościowego rachunku bankowego) mogło dojść do wydania posiadaczowi rachunku odpowiedniego dokumentu o różnej nazwie i funkcji, w zależności od postaci (rodzaju) powierzonego bankowi wkładu oszczędnościowego.

Zgodnie z § 19 zarządzenia Prezesa NBP z dnia 19 lipca 1983 r., „lokacyjne bony oszczędnościowe” stanowiły dowód zawarcia umowy o lokacyjny wkład oszczędnościowy na okres 5 lat od daty wystawienia. Były zatem dowodem zawarcia umowy rachunku bankowego o treści określonej we wspomnianym przepisie i wydany przez bank „Regulaminie dla posiadacza lokacyjnych bonów oszczędnościowych”. Okazicielski charakter bonu (§ 16 i 17 zarządzenia Prezesa NBP z dnia 19 lipca 1983 r.) umożliwiał posiadaczowi bonu (posiadaczowi rachunku bankowego) swobodne dysponowanie wkładem oszczędnościowym (art. 517 § 2 k.c.). Treść § 19 ust. 4 zarządzenia Prezesa NBP z dnia 19 lipca 1983 r. oraz postanowień wspomnianego regulaminu (pkt 1, 7) świadczą, że każdego posiadacza lokacyjnego bonu oszczędnościowego wiązał stosunek umowny ukształtowany między bankiem i pierwotnym posiadaczem bonu o treści określonej wskazanymi przepisami zarządzenia Prezesa NBP i postanowieniami regulaminu. Należy jednak zwrócić uwagę, że powódka, po zawarciu umowy z pozwanym

Bankiem w 1988 r., nie dokonała przeniesienia posiadania lokacyjnych bonów oszczędnościowych na rzecz innych osób w okresie trwania stosunku umownego. Nie było zatem potrzeby rozważania sytuacji prawnej nabywcy lokacyjnego bonu oszczędnościowego, a przede wszystkim – źródła i treści jego uprawnień wobec instytucji bankowej.

Prezentowane wywody prowadzą do wniosku, że powódkę z bankiem wiązała „umowa o lokacyjny wkład oszczędnościowy” (§ 19 zarządzenia Prezesa NBP), mieszcząca się w ogólnej konstrukcji umowy rachunku bankowego (art. 725 k.c.) i stanowiąca jedną z możliwych postaci takiej umowy. W każdym razie nie byłoby dostatecznych podstaw do stwierdzenia, że w okresie zawarcia przez powódkę umowy z pozwanym Bankiem i w czasie jej wykonywania umowa rachunku bankowego (art. 725 k.c.) stanowiła konstrukcyjnie inny typ umowy bankowej niż umowa o wkład oszczędnościowy. Dlatego należy podzielić trafne stanowisko Sądu Apelacyjnego, zgodnie z którym przepis art. 13 u.zm.k.c. wyłącza również możliwość waloryzacji wierzytelności pieniężnej wynikającej z umowy rachunku bankowego (umowy rachunku oszczędnościowego), przy zawarciu której posiadacz rachunku otrzymywał od banku lokacyjny bon oszczędnościowy na okaziciela, stanowiący dowód zawarcia umowy i umożliwiający zarazem posiadaczowi rachunku ułatwione dysponowanie wkładem oszczędnościowym zgromadzonym na tym rachunku. W rezultacie należy przyjąć, że wierzytelność określona w lokacyjnym bonie oszczędnościowym, wydawanym przez bank na podstawie § 19 zarządzenia Prezesa NBP z dnia 19 lipca 1983 r. w sprawie rodzajów wkładów oszczędnościowych, wydawanych na nie dowodów oraz zasad otwierania i prowadzenia rachunków tych wkładów, nie podlega waloryzacji sądowej przewidzianej w art. 358¹ § 3 k.c. Waloryzację taką wyłącza przepis art. 13 u.zm.k.c.

Podobne stanowisko zostało wyrażone w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 21 stycznia 1999 r., III CKN 102/98 (nie publ.) w odniesieniu do premialnych bonów oszczędnościowych, wydawanych na podstawie zarządzenia Ministra Finansów z dnia 27 maja 1971 r. w sprawie upoważnienia Powszechnej Kasy Oszczędności do wypuszczenia premialnych bonów oszczędnościowych (M.P. Nr 33, poz. 210).

Nie można podzielić zapatrywania skarżącej, że zawarte w przepisie art. 13 ust. 1 i 2 u.zm.k.c. i art. 16 Pr.bank. z 1989 r. (w brzmieniu określonym ustawą z dnia 14 lutego 1992 r. o zmianie ustawy – Prawo bankowe i niektórych innych

ustaw, Dz.U. Nr 20, poz. 78) uregulowania prawne dotyczą wyłącznie rachunków bankowych podmiotów gospodarczych. Według skarżącej, wyłączenie waloryzacji przewidzianej w art. 358¹ § 3 k.c. odnosiłoby się zatem jedynie do wierzytelności wynikających z umowy rachunku bankowego łączącej bank z podmiotem gospodarczym. Tymczasem samo sformułowanie przepisu art. 13 u.zm.k.c. (*verba legis*: „kwoty zdeponowane na rachunkach bankowych”) oraz jego cel uzasadniają stwierdzenie, że przewidziano w nim wyłączenie możliwości waloryzowania wszystkich wierzytelności pieniężnych wynikających z umów rachunku bankowego (art. 725 k.c.) bez względu na charakter i status prawny posiadacza rachunku bankowego. Co więcej, nie sposób twierdzić, że wyłączenie waloryzacji dotyczy jedynie rachunków bankowych, w których na plan pierwszy wysuwa się ich funkcja o charakterze depozytowym. Określenie „kwoty zdeponowane na rachunkach bankowych” oznaczają bowiem kategorię wierzytelności pieniężnych wynikających z umów rachunku bankowego.

Należy jeszcze zaznaczyć, że przedstawiona prawna regulacja lokacyjnego bonu oszczędnościowego nie wskazywała na to, że chodziło tu o papier wartościowy samodzielny (od początku lub po nabyciu go przez następnego posiadacza), inkorporujący wierzytelność pieniężną (w rozmiarze powierzonego bankowi wkładu oszczędnościowego), jurydycznie odmienną niż wierzytelność pieniężna wynikająca z umowy rachunku bankowego w rozumieniu art. 725 k.c. Niezależnie od oceny charakteru prawnego lokacyjnego bonu oszczędnościowego (papier wartościowy lub inny dokument), wierzytelność związana z posiadaniem takiego dokumentu miała zawsze swoje źródło w zawartej z bankiem umowie rachunku bankowego (umowie o lokacyjny wkład oszczędnościowy). Nietrafne zatem jest twierdzenie, że w stanie prawnym ukształtowanym w okresie obowiązywania Prawa bankowego z 1982 r. i Prawa bankowego z 1989 r. lokacyjne bony oszczędnościowe reprezentowały wierzytelność nie wynikającą z umowy rachunku bankowego, lecz jedynie z tego właśnie samodzielnego jurydycznie, okazicielskiego papieru wartościowego.

Z przedstawionych względów Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji (art. 393¹² k.p.c.).